

Juraj Grenčík a kol.

MANAŽÉRSTVO ÚDRŽBY

Synergia teórie a praxe

BEKI design, s.r.o. Košice

2013

Juraj Grenčík a kol.

MANAŽÉRSTVO ÚDRŽBY

Synergia teórie a praxe

Autorský kolektív:

Ing. Michal Abrahámfy
Ing. Zdeněk Aleš, Ph.D.
Ing. Pavel Bartejs
Ing. Pavel Buzík
Ing. Dušan Belko
Ing. Gabriel Dravecký
doc. Ing. Juraj Grenčík, PhD.
Ing. Tomáš Hladík, Ph.D, MSc.
prof. Ing. Jozef Hrubec, PhD.
Vladislav Chvalina
Ing. Vendelín Íro
prof. Ing. Vladimír Jurča, CSc.
Ing. Jaroslav Kmoch
prof. Ing. Václav Legát, DrSc.
prof. Ing. Jozef Meško, PhD.
Ing. Vladimír Nováček, CSc.
prof. Ing. Pavel Novák, CSc.

prof. Ing. Hana Pačaiová, PhD.
Ing. Bohuslav Peterka, PhD.
Ing. Viera Peťková, PhD.
doc. Ing. Martin Pexa, Ph.D.
Ing. Roman Pleskač, CSc.
Ing. Bohumil Polanka
Ing. Jiří Poplouče, CSc.
prof. Ing. Josef Pošta, CSc.
doc. Ing. Miroslav Rakyta, PhD.
PhDr. Jiří Suchý
Ing. Ivan Ševčík
Ing. Jan Škarka
Ing. Miroslav Špaček, PhD., MBA
RNDr. Ondrej Valent, CSc.
prof. Ing. Zdeněk Vintr, CSc., dr.h.c.
Ing. Zdeněk Votava
prof. Ing. Peter Zvolenský, PhD.

Recenzovali:

prof. Ing. Marián Peciar, PhD.
prof. Ing. Jozef Balla, CSc.

Tlač: BEKI design, s.r.o. Košice
Obálka: doc. Ing. Jaroslav Jarema, CSc.
Prvé vydanie, 2013

ISBN 978-80-89522-03-3

Obsah

Predhovor	15
1 Úvod	17
2 Organizovanie a riadenie údržby	19
2.1 Systémy podnikového manažérstva	19
2.2 Postavenie údržby v podniku	21
2.2.1 Stratégia údržby ako súčasť stratégie podniku	23
2.2.2 Úloha údržby v investičnej a inovačnej politike podniku	26
2.2.3 Obstarávanie základných prostriedkov	33
2.2.4 Zásady využívania a zhodnocovania hmotného majetku	38
2.2.5 Vzťah výrobného a údržbárskeho procesu	40
2.3 Vývojové etapy údržby	43
2.4 Organizovanie údržby v podniku	46
2.4.1 Tvorba stratégie údržby	46
2.4.2 Organizačné štruktúry údržby	53
2.4.3 Insourcing a outsourcing údržby	58
2.4.4 Nákup služieb údržby a materiálu	61
2.5 Legislatíva v oblasti údržby	65
2.5.1 Základná terminológia	65
2.5.2 Údržba a vnútro podnikové predpisy	67
2.5.3 Údržba a zákonník práce	68
2.5.4 Údržba a nadobúdanie majetku	70
2.5.5 Údržba a ďalšie predpisy	72
Literatúra	73
3 Riadenie údržby v podniku	77
3.1 Vstupné údaje pre plánovanie a riadenie údržby	78
3.2 Metódy plánovania údržby	81
3.2.1 Kategorizácia kritickosti strojov a zariadení	82
3.2.2 Ročný plán údržby	85
3.2.3 Rozpočet údržby	87
3.3 Metódy rozvrhovania údržby	89

3.3.1	Operatívny plán údržby.....	91
3.3.2	Normatívy prácností údržby a opráv.....	93
3.3.3	Reporting realizovanej údržby	94
3.4	Plánovanie a riadenie odstávok.....	94
3.4.1	Procesný prístup k cyklu odstávky.....	95
3.4.2	Popis činností v cykle odstávky	97
3.4.3	Riadenie rizík odstávky.....	99
3.4.4	Organizovanie odstávky.....	103
3.4.5	Čiastkový záver.....	106
3.5	Technické zdroje a ich riadenie.....	107
3.5.1	Prevádzková dokumentácia - pasporty strojov a zariadení	107
3.5.2	Náradie, meracie a diagnostické prístroje	112
3.5.3	Údržbárske dielne a ich infraštruktúra	114
3.6	Materiálové zdroje a náhradné diely	114
3.6.1	Nomenklatúra a identifikácia ND	115
3.6.2	Hodnotenie kritickosti náhradných dielov	119
3.6.3	Riadenie zásob položiek so sporadickým dopytom	120
3.6.4	Skladovanie ND	123
3.7	Personálne zdroje a ich riadenie.....	124
3.7.1	Požiadavky na kvalifikáciu, právomoc a zodpovednosť.....	125
3.7.2	Vzdelávanie a výcvik.....	126
3.7.3	Motivácia a odmeňovanie	127
3.7.4	Komunikácia.....	129
3.7.5	Tímová práca.....	130
3.8	Trvalé zlepšovanie procesu údržby.....	132
3.8.1	Vrcholové procesy organizácie a proces údržby.....	132
3.8.2	Zásady trvalého zlepšovania procesov údržby.....	135
3.8.3	Postupné kroky riadenie zmien procesov údržby.....	141
3.9	Totálne produktívna údržba	143
3.9.1	Straty vo výrobnom systéme	147
3.9.2	Základné piliere TPM	154
3.9.3	Hodnotenie celkovej efektívnosti zariadení	158
3.9.4	Sedem krokov autonómnej údržby.....	160

3.9.5	Sedem krokov plánovanej a preventívnej údržby	161
3.9.6	Rozvoj zručností obsluhy a údržby	162
3.9.7	Vizuálny manažment pri implementácii TPM	163
3.9.8	Postup a harmonogram implementácie programu TPM	165
3.9.9	Prínosy z implementácií TPM	166
	Literatúra	167
4	Ekonomika a hodnotenie výkonnosti údržby	171
4.1	Základné ekonomické kategórie	171
4.1.1	Klasifikácia nákladov.....	173
4.1.2	Vzťah nákladov k výnosom a zisku podniku.....	176
4.1.3	Náklady na údržbu	177
4.2	Financovanie údržby	177
4.2.1	Prostriedky podniku	177
4.2.2	Dlhodobý hmotný majetok	179
4.2.3	Návratnosť investícií do údržby.....	180
4.3	Kľúčové ukazovatele výkonnosti údržby (KPIs).....	184
4.3.1	Kľúčové ukazovatele STN EN 15341 a SMRP	186
4.4	Kontroling údržby.....	192
4.5	Benchmarking a Balanced Scorecard údržby	193
4.6	Hodnotovo riadená údržba.....	198
4.6.1	Hodnota, jej vnímanie a meranie	198
4.6.2	Generátory hodnoty v údržbárskych procesoch.....	199
4.6.3	Určenie hodnoty údržby.....	201
4.7	Ekonomická legislatíva.....	202
4.7.1	Základy poisťovníctva a poskytovanie záruk	203
	Literatúra	205
5	Manažérstvo kvality v údržbe.....	207
5.1	Základy normovaného systému manažérstva kvality	207
5.1.1	Procesný prístup.....	208
5.1.2	Politika kvality a ciele kvality.....	208
5.1.3	Normy pre systém manažérstva kvality	209
5.2	Požiadavky systému manažérstva kvality na údržbu.....	209

5.3	System manažérstva kvality v údržbe	212
5.3.1	Zodpovednosť vedenia údržby	214
5.3.2	Manažerstvo zdrojov údržby	215
5.3.3	Realizácia údržby	215
5.3.4	Meranie, analýza a zlepšovanie údržby.....	218
5.4	Dokumentácia v údržbe	220
5.4.1	Normovaná dokumentácia	220
5.5	Audit kvality manažérstva údržby	226
5.5.1	Otázky auditu údržby	226
5.5.2	Vyhodnotenie auditu údržby	229
5.5.3	Záver k auditu manažérstva kvality v údržbe.....	231
5.6	Prehľad hlavných zásad pre uplatňovanie SMK v údržbe	231
5.6.1	Uplatňovanie systému manažérstva kvality do údržby	231
5.6.2	Ako dosiahnuť maximálnu kvalitu manažérstva údržby?	232
	Literatúra.....	235
6	Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci (BOZP)	237
6.1	Základy legislatívy BOZP.....	237
6.1.1	Legislatíva BOZP v Slovenskej republike	241
6.2	Požiadavky na bezpečnosť strojov a zariadení	243
6.2.1	Požiadavky legislatívy na BTS	243
6.3	Revízne prehliadky vyhradených technických zariadení	252
6.3.1	Vyhradené technické zariadenia.....	252
6.3.1.2	<i>Vyhradené plynové zariadenia</i>	254
6.3.1.3	<i>Zdvíhacie zariadenia</i>	254
6.3.1.4	<i>Vyhradené elektrické zariadenia</i>	255
6.4	Prevenčia v BOZP.....	258
6.4.1	Úloha údržby v podniku s dopadom na BOZP	258
	Literatúra.....	260
7	Environmentálne manažerstvo v údržbe	261
7.1	System environmentálneho manažérstva	261
7.2	Aplikácia EMS v údržbe	271
	Literatúra.....	274
8	Prevádzková spoľahlivosť strojov a zariadení	275

8.1	Manažérstvo spoľahlivosti vo vzťahu k údržbe.....	275
8.1.1	Terminológia spoľahlivosti.....	275
8.1.2	Manažérstvo a program spoľahlivosti.....	281
8.1.3	Poruchy a stavy výrobkov.....	285
8.1.4	Bezporuchovosť a životnosť.....	293
8.2	Výpočty ukazovateľov spoľahlivosti.....	295
8.2.1	Základné modely spoľahlivosti.....	298
8.2.2	Výpočty ukazovateľov bezporuchovosti (životnosti) neopravovaných objektov	300
8.3	Spoľahlivosť systémov, určovanie a overovanie spoľahlivosti	313
8.3.1	Sériové a paralelné systémy a zálohovanie.....	313
8.3.2	Určovanie a overovanie spoľahlivosti systémov	321
8.4	Optimalizácia preventívnej údržby	328
8.4.1	Životnosť a bezporuchovosť strojových súčastí a ich klasifikácia.....	328
8.4.2	Charakteristika experimentu	329
8.4.3	Metodika optimalizácie preventívnej údržby.....	330
8.4.4	Príklad výpočtu optimálneho intervalu preventívnej údržby	334
8.4.5	Príklad z praxe	336
8.4.6	Korekcia výpočtov optimálnych intervalov preventívnej údržby.....	339
8.4.7	Tvorba a riadenie systému preventívnej údržby	339
8.5	Údržba zameraná na bezporuchovosť (RCM)	343
8.5.1	História vzniku RCM.....	343
8.5.2	Základné princípy a metódy RCM.....	345
8.5.3	Analýza porúch funkcie, klasifikácia následkov.....	349
8.5.4	Praktická realizácia	355
8.6	Spoľahlivosť a úžitkový život výrobného zariadenia	358
8.6.1	Vplyv spoľahlivosti a systému údržby na prevádzkové náklady ..	358
8.6.2	Optimalizácia užitočného života (obnova)	359
	Literatúra.....	364
9	Manažérstvo rizík v údržbe.....	367
9.1	Politika rizík v údržbe.....	368
9.2	Zisťovanie a určovanie súvislostí rizík.....	370

9.3	Analýza a vyhodnocovanie rizík.....	373
9.4	Riadenie rizík v prevádzke strojov a zariadení	384
9.4.1	Analýza príčin a následkov porúch (FMECA).....	387
9.4.2	Analýza koreňových príčin porúch (RCFA)	392
9.4.3	Prehliadky na základe rizika (RBI)	393
9.4.4	Bezpečnostná prístrojová funkcia (SIF).....	400
9.5	Monitorovanie a oznamovanie rizík.....	402
	Literatúra.....	404
10	Technická diagnostika	407
10.1	Diagnostika všeobecne.....	407
10.1.1	Vznik a vývoj technickej diagnostiky	407
10.1.2	Diagnostické signály	408
10.1.3	Diagnostické postupy	409
10.1.4	Diagnostické metódy.....	412
10.1.5	Diagnostické merania.....	414
10.1.6	Nové trendy v technickej diagnostike	415
10.2	Vibrodiagnostika.....	417
10.2.1	Teoretické základy	417
10.2.2	Sledované parametre	419
10.2.3	Prístrojová technika.....	424
10.2.4	Vyhodnocovanie meraní	425
10.2.5	Výstupy pre plánovanie údržby.....	426
10.3	Tribotechnická diagnostika	427
10.3.1	Metodiky používané v tribotechnickej diagnostike.....	427
10.3.2	Efektívnosť, účelnosť a perspektíva tribotechnickej diagnostiky ..	436
10.3.3	Zásady vzorkovania	437
10.4	Termodiagnostika.....	438
10.4.1	Základy bezkontaktného merania teploty	439
10.4.2	Funkčné a konstrukčné princípy termokamery	441
10.4.3	Aplikácie termografie v technickej diagnostike.....	442
10.5	Nedeštruktívna defektoskopia.....	444
10.5.1	Vizuálna kontrola.....	445
10.5.2	Metóda prežarovania.....	447

10.5.3	Ultrazvuková metóda	449
10.5.4	Magnetická metóda.....	452
10.5.5	Kapilárna metóda	454
10.5.6	Ostatné metódy	456
10.5.7	Akustická emisia.....	457
10.6	Integrácia diagnostických metód	459
	Literatúra	461
11	Technológie udržiavania a opráv strojov.....	463
11.1	Poškodzovanie strojových súčiastok.....	463
11.1.1	Opotrebenie.....	463
11.1.2	Korózia kovov.....	476
11.1.3	Otlačenie	483
11.1.4	Deformácia.....	484
11.1.5	Trhliny a lomy	484
11.1.6	Ostatné poškodenia	485
11.2	Technologický postup preventívnej údržby strojov.....	486
11.2.1	Vonkajšia kontrola strojov	487
11.2.2	Vonkajšie čistenie strojov	487
11.2.3	Údržba špecifických systémov strojov	488
11.2.4	Konzervácia a dekonzervácia strojov	489
11.2.5	Garážovanie a uskladňovanie mobilných strojov	489
11.3	Mazanie strojov a používaná technika.....	490
11.3.1	Technológie mazaní.....	490
11.3.2	Zariadenia pre mazanie strojov	491
11.3.3	Mazivá	493
11.4	Prevádzka a údržba olejových náplní strojov	495
11.4.1	Znečistenie olejov a strojov	496
11.4.2	Hlavné faktory podmieňujúce starnutie oleja	498
11.4.3	Požiadavky na olej	498
11.4.4	Metódy na zlepšenie a stabilizáciu čistoty olejov	499
11.4.5	Zvláštnosti mobilnej hydrauliky	499
11.4.6	Príklady výsledkov vhodného ošetrovania oleja.....	500

11.4.7	Záverečné zhrnutie	504
11.5	Opravy strojových súčiastok	505
11.5.1	Renovácia opotrebovaných súčiastok	505
11.5.2	Renovácia opotrebovaných súčiastok na pôvodné rozmery.....	507
11.5.3	Renovácia navarovaním	508
11.5.4	Renovácia termickým žiarovým nástrekom.....	511
11.5.5	Renovácia opotrebovaných súčiastok ich tvárnením	513
11.5.6	Renovácia opotrebovaných súčiastok galvanizáciou	516
11.5.7	Renovácia opotrebovaných súčiastok nanášaním plastov.....	517
11.5.8	Renovácia deformovaných súčiastok	518
11.5.9	Renovácia súčiastok s trhlinami a lomami	520
11.5.10	Renovácia vnútorných závitov	521
11.5.11	Špeciálne technológie renovácií.....	528
11.5.12	Technologické trendy v renovácii.....	533
	Literatúra.....	534
12	Počítačová podpora riadenia údržby.....	535
12.1	Systém údržby a jeho počítačová podpora.....	535
12.1.1	Voľba stratégie riadenia systému údržby	536
12.1.2	Počítačom podporovaný systém údržby.....	539
12.1.3	Voľba informačného systému údržby	543
12.1.4	Implementácia informačného systému pre riadenie údržby.....	546
12.2	Hodnotenie a zlepšovanie systému údržby	550
12.2.1	Hodnotenie efektivity údržby spracovaním dát z ISÚ	552
12.2.2	Prevádzkové hodnotenie efektivity údržieb	558
12.2.3	Analýzy porúch v dlhšom časovom období	561
12.2.4	Využitie ďalších súhrnných ukazovateľov na stanovenie účinnosti údržby.....	564
12.2.5	Príklad využitia dát o nákladoch na údržbu konkrétneho stroja....	568
12.2.6	Základy počítačovej podpory obnovy strojov	570
12.3	Základy expertných systémov.....	572
12.4	Základy využitia tabuľkového procesora Excel.....	575
12.5	Počítačová prezentácia dát	586

12.6	Stručný prehľad najrozšírenejšieho komerčne dostupného softvéru pre riadenie údržby	591
	Literatúra	596
13	Prípadové štúdie	599
13.1	Výmena nátrubkov jadrového reaktora VVER 440.....	599
13.2	Aplikácia ukazovateľov výkonnosti riadenia údržby.....	610
13.3	Prípadová štúdia implementácie Autonómnej údržby	616
	Zoznam skratiek	621
	Register	627